Käsitöö valdkonna kutsesüsteem – kellele ja milleks?

MARE JOHANDI
Kutsekoja koordinaator

Kutsesüsteem hõlmab tööalase pädevuse hindamise ja tunnustamisega seotud tegevusi: kutsestandardite koostamine, kutseeksamitel kutseoskuste ja teadmiste hindamine ning kutsetunnistuste väljastamine. Käsitöö valdkonna kutsesüsteem aitab väärtustada käsitööoskusi, hoida käsitöö mainet ja kvaliteeti ning koolitada käsitöösõprade-tarbijate ootustele vastavaid spetsialiste, kelle töö on kvaliteetne ja järgib traditsioone. Käsitöömeistritelt oodatavaid oskusi ja teadmisi kirjeldavaid kutsestandardeid hakati Kutsekojas välja töötama juba 2002. aastal, 2003. aastal valmis käsitöömeistri raamkutsestandard, mille järgi koostati kutsestandardid tekstiili, sepa-, kivi-, keraamika- ja nahatöömeistritele. Sellele järgnes kutseeksamite korraldamine. Käsitöömeistri kutset on nendes käsitööharudes (v.a nahatöös) võimalik taotleda neljal tasemel – nii on käsitöömeistril motivatsioon end elukestvalt arendades saada käsitööharrastajast või käsitööeriala koolilõpetajast tõeliselt professionaalseks käsitöömeistriks.

Käsitöömeistrite kutsestandardite põhjal on Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse koordineerimisel koostatud riiklik õppekava, mille järgi toimub käsitööalane kutseõpe Kuressaare ametikoolis, Vana-Vigala tehnika- ja teeninduskoolis, Kopli ametikoolis, Olustvere teeninduskoolis, Haapsalu kutsehariduskeskuses, Sillamäe kutsekoolis ja Räpina aianduskoolis. Kutsestandardeid on kasutatud ka täienduskoolituste õppeprogrammide alusena.

Kutsestandardite nõuete alusel töötati välja kutseeksamite sisu ja loodi võimalus käsitööga tegelejatel taotleda käsitöömeistri tiitlit ja kutsetunnistust. Kutseeksamitel on hindajateks oma ala asjatundjad ja spetsialistid. Võrdsed võimalused kutse taotlemisel on nii erialase formaalse koolituse lõpetajal kui ka mitteformaalse õppe taustaga inimesel: hobikäsitöölisel, kunstnikul, käsitööõpetajal jt.

Kutsesüsteemi loomine käsitöö valdkonnas on õhutanud koostööle ministeeriumid, Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse, erinevad käsitööühendused, käsitööõpetajad, koolitajad, spetsialistid, õppekavade koostajad, käsitöö alaliidud ja ühendused. Oluline osa on sihtasutusel Kutsekoda, mille roll on olnud pakkuda kõigile huvitatud osapooltele koostööd edendavat keskkonda.

Kutse taotlemise võimalusest käsitöö valdkonnas võtavad enim kinni käsitööerialade lõpetajad. Koolilõpetajate puhul on kutse taotlemise tingimuseks, et rahvakunstipärandisse tuleb suhtuda respekti ja huviga, õppeaja jooksul on näidatud õpitavas käsitöövaldkonnas üles positiivseid tulemusi ning tuntakse ja järgitakse käsitöömeistri kutse-eetika põhimõtteid. Nii on kooli lõpetamisel sooritanud edukalt kutseeksami Kuressaare ametikooli, Vana-Vigala tehnika- ja teeninduskooli, Kopli ametikooli, Olustvere teeninduse- ja maamajanduskooli ning Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia käsitööerialade lõpetajad.

Käsitöö kutseeksami puhul kasutatakse mitmekesiseid hindamismeetodeid nagu test, praktiline töö, portfoolio, intervjuu ning tööandjate tõendused. Kutseeksam on sündmus nii taotlejale kui hindajale – see on kogemuste vahetamine ning meistri õpetussõnad õpipoisile ja sellile edaspidiseks. Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit soovib pakkuda ka eeliseid koolituskursuste kutse taotlejatele ja arendada käsitöövaldkonna inimeste ettevõtluse ja turundusalaseid teadmisi ja oskusi.

Elulistest vajadustest tulenevalt on käsitöö valdkonnas võimalik teha ka ainult üht osa kutseeksamist ja saada vastava osa kompetentsitunnistus. See on oluline eelkõige erivajadustega inimestele. Nii on neil võimalus saada kas savilehest vormija, kangakuduja, glasuuripealse maalija või siidimaalija kompetentsitunnistus – see annab nendele inimestele väga suure motivatsiooni käsitööga edasi tegeleda. Erivajadustega inimeste puhul on eksamitingimusi kohandatud nende võimete järgi – raskuspunkt on praktilistel käsitööoskustel ning välja on jäänud rahvakultuuri ajalugu ja teooriat puudutav küsimused.

Tulevikku vaadates on Rahvakunsti ja Käsitöö Liidul plaanis teha kindlaks erivajadustega käsitöötegijad ja selgitada nende probleemid ning pakkuda neile tuge töö ja suhtlusvõrgustiku (käsitööliste ühendused, rakenduskunstnikud ja õppeasutused jm) leidmisel pärast tugikeskustest (Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus, Tallinna Puuetega Noorte Keskus Juks) lahkumist.

MIKS JA KUIDAS TAOTLEDA KUTSETUNNISTUST?

Kutsetunnistust omava käsitöömeistri tehtud käsitöö puhul võib kindel olla, et see on kvaliteetne – seega on see käsitöö tarbijale kvaliteedimärgiks. Mida kõrgema taseme kutsetunnistus käsitöömeistril on, seda kvaliteetsem on ka tema valmistatud käsitöö. Samuti annab kutsetunnistuse omamine käsitöömeistrile eelise ringijuhina või õpetajana töötamisel ning rahvusvahelise võrreldavuse teiste maade käsitöömeistritega.

Rahvakunsti ja käsitöö valdkonnas tegutseb ainsa kutse andjana Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit, kes korraldab kutseeksameid ja annab välja käsitöömeistrite kutsetunnistusi viies käsitööharus: tekstiili, keraamikatöö, sepatöö, puutöö ning kivitöö alal. Täpsem Info kutseeksamite toimumise aegadest, taotlemise eeltingimustest ja dokumentidest ning kutseeksami tasust on üleval nende kodulehel www.folkart.ee

SAMMUD KUTSETUNNISTUSE SAAMISEKS

1. samm: eneseanalüüs ja kutsestandardiga tutvumine
Tutvu kutsestandardiga ja tee endale selgeks, millised teadmised-oskused on sul olemas ja mida peaksid veel juurde õppima. Alustada tuleks eneseanalüüsist ja eesmärkide seadmisest: millised teadmised ja oskused on omandatud ning kuidas need kattuvad kutsestandardis välja toodud teadmiste ja oskustega – kas varasemate õpingute või töökogemuse käigus õpitu võiks sinna sobida.

2. samm: kutseandmise protsessi ja reeglitega tutvumine
Kõige parem nõustaja on siinkohal kutse andja ja tema juures tegutsev kutsekomisjon. Mine Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu kodulehele ja loe hoolega läbi kogu kutseandmist puudutav info (taotlemise eeltingimused, esitatavad dokumendid, kutseeksami tasu jm). Täida avaldus, komplekteeri vajalikud dokumendid ning esita õigeaegselt kutse andjale.

3. samm: taotluse hindamine ja kutseeksam
Loe tähelepanulikult läbi kutseoskuste hindamisvormid, milleks

II ja III taseme käsitöömeistri puhul on
- taotleja iseseisva töö tulemusena valminud tööde mapp, käsitööesemed ja Eesti rahvakunsti aineline mapp (nõutav III taseme puhul)
- proovitöö – hinnatakse taotleja tööde teostamise või töövõtete sooritamise oskust
- intervjuu tööde, mappide ja proovitöö teemal
- teooriaküsimused, sh kutse-eetika, tööohutuse ja majanduse põhimõistetest

IV taseme käsitöömeistri puhul on
- taotleja iseseisva töö tulemusena valminud tööde mapp, eesti rahvakunsti aineline mapp, käsitööesemed ja tehnilise kirjeldusega töö-joonis
- esitlus näitusel või käsitööesemete tehniliste töövõtete demonstreerimine
- küsitlus rahvakunsti- ja käsitööalase tegevuse või näitustel osalemise teemal

V taseme käsitöömeistri puhul on
- portfoolio materjalide kogumik, mis tõendab loomingulist tegevust, näitustel esinemist, autoritrükiste koostamist ning pedagoogilist või koolitustegevust
- ülevaade loomingulisest tegevusest, näitustel esinemisest, autoritrükiste koostamisest ning pedagoogilisest koolitustegevusest koos isiklike seletustega nt käsitööesemete valmistamise protsessi ja tööetappide kohta
- küsitlus taotleja loomingulise tegevuse, näitustel esinemise, autoritrükiste teemal

Lõpliku otsuse kutse andmise kohta teeb kutsekomisjon.

4. samm: otsus ja tagasiside
Positiivse tulemuse korral antakse sulle kutsetunnistus, mis tõendab, et sinu oskused ja teadmised vastavad sinu taotletud kutsele. Iga otsuse (nii negatiivse kui ka positiivse) korral on taotlejal õigus saada tagasisidet ja infot otsuse kohta. Mitterahuldava otsuse puhul on taotlejal õigus otsus vaidlustada. Apelleerimise kord on kindlaks määratud vastavas kutse andmise korras.

Käsitöö valdkonna kutsesüsteemi aitab välja arendada SA Kutsekoda oma ESF-programmi «Kutsete süsteemi arendamine» toel.

Kohtume suvel Põltsamaal!

Lossipäevad on Põltsamaale oluline ja suurte traditsioonidega üritus. Lossipäevadega tähistab Põltsamaa linn oma sünnipäeva, mis tänavu on juubelihõnguline. Kuna Põltsamaal tehakse palju käsitööd ja osatakse sellest ka lugu pidada, otsustasid ettevõtlikud käsitöömeistrid teha linnale omapoolse kingituse. Selleks puhuks korraldabki MTÜ Käsiteokoda Põltsamaa linnas ja sealses ajaloolises lossihoovis **25.–26. juunil XVI üle-eestilised käsitööpäevad**, mis on erilised mitmel moel. Kakskümmend aastat tagasi loodud Eesti Lapitöö Selts toob nendel päevadel publiku ette oma uue ja ka unustatud loomingu. Korraldatakse 16 isiku- ja ülevaatenäitust meistritelt üle Eesti. Hea koostöö märgiks linnavalitsuse, ettevõtjate ja käsitöömeistrite vahel pannakse Põltsamaa kesklinna vaateakendele suur ülelinnaline lapitööde näitus «Ehime linna». Väike hubane linnake Kesk-Eestis saab pidurüü, mida lihtsalt peab oma silmaga nägema 21.–26. juunil. 25. juunil toimub XVIII lossipäev. Osaleda saab töötubades, kaasa lüüa sportlikes mängudes ja mõõtu võtta lossijooksus. Lossipäeva käsitöölaat 25. juunil pakub huvilisele müügiks ehtsat ja eestimaist käsitööd, sealhulgas tavalisest enam lapitehnikas valmistatud tooteid. Eeskava maiuspalaks on lapirõivaste demonstratsioon. Eesti Lapitöö Seltsi meistrid näitavad oma loodud rõivaid, kus teemadeks on taaskasutus ja teksa, linane ja rahvuslik ning pidulikud õhtukleidid. Käsitööpäevad lõpevad 26. juunil Jõgevamaa II käsitöökonverentsiga, teemaks «Lapitöö – kunst või käsitöö?». Näitused jäävad linnas avatuks 17. juulini ja lossihoovis 30. juulini. Käsitööpäevade kohta saab lisainfot ja registreeruda meie kodulehel www.teokoda.ee.

Projekt «Käsitööga tööle 2» koolitab ettevõtlikke käsitöölisi

FOTO: KODUTOHTER

KADRI JÄÄTMA
projektijuht

Juba teist aastat järjest koolitab projekti «Käsitööga tööle 2» meeskond töötuks jäänud käsitöölisi. Kuues Eesti linnas: Kärdlas, Pärnus, Rakveres, Tartus, Viljandis ja Võrus korraldatava projekti kestuseks on esialgu planeeritud kolm aastat (2009–2012). Eelmise aasta septembris alustas tööd juba teine õpperühm, milles osalejad lõpetavad tänavu mais – üks koolitusperiood kestab kokku üheksa kuud (septembrist maini).

Koolitus on jagatud kolmeks põhiteemaks: tootearendus, ettevõtluskoolitus ja IT-alane õpetus toodete turustamiseks internetikeskkonnas. Tootearendust õpetavad edukalt töötavad disainerid-kunstnikud ning ettevõtluskoolitust viib läbi Tartu Ülikooli ettevõtluskeskus. Projekti lõpuks on osalejatel olemas kindel toode, mida on võimalik turustada ning valminud ka äriplaan, millega on võimalik taotleda stardiabi. Eelmise aasta mais said tunnistuse projekti esimese lennu 66 õpilast ning koolitused lõppesid näitustega kohalikes galeriides. Nüüdseks on paljud lõpetajad loonud juba oma käsitööettevõtted. Tänavu mais lõpetavad meie teise lennu õpilased ning septembris alustab tööd kolmas lend.

Mõned positiivsed näited esimese lennu lõpetajate tegevustest:

Tartu grupi lõpetajad moodustasid ühiselt MTÜ TuleLoo, mille põhitegevuseks on käsitöökoolitused. Ahti Parijõgi Võru grupist tegi Sujuri OÜ nimelise firma, mis valmistab puidust käsitöövahendeid. Sujur OÜ oli ka üks neist, kes sai tänu korralikule äriplaanile rahalist toetust EASist ning on leidnud endale mitmeid püsikliente. Heli Hahndorf asutas Hiiumaale Heltermaa Käsitöömaja, mis tegutseb turistide poolest aktiivsel suvehooajal. Seal leidis tööd kolm inimest. Jaanika Kesküla Pärnu grupist tegutseb Maarja Magdaleena Gildi Nukukojas. Kersti Pallas Rakvere grupist sai Töötukassalt alustava ettevõtte toetust ja tegi firma Eurotikand OÜ. Kairi Hiiemäe-Tõkke Viljandi grupist asutas siidist jt naturaalsetest materjalidest mõõdupesu tootva ettevõtte nimega Kaylin&More OÜ. Mitmed lõpetajad on läinud ka palgatööle ja teevad käsitööd hobikorras.

Projekti «Käsitööga tööle 2» teostajaks on Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. Projekti rahastab Euroopa Sotsiaalfond meetmest «Kvalifitseeritud tööjõupakkumise suurendamine». Projekti partnerid on Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit ning MTÜ Virtuaalturg.

Info ja kontakt: Kadri Jäätma
505 7893 või kadri.jaatma@ut.ee

NIPINURK

Kotike

FOTO: KRISTINA RAJANDO

Kotikest on lihtne valmistada, sest sellel puuduvad õmblused ja vorm on saavutatud väga leidliku lõike abil. Tõenäoliselt on traditsioonilise õmblusteta kotikese eeskujuks olnud mõni loomanahkne loomulik õõnesvorm, nt jäärkott.
Koti valmistamiseks on parim lõikeäärtest mittehargnev materjal, näiteks nahk, vanutatud villane kangas või vanutatud vana villane riideese. Kotikese kasutamiseks on mitmeid võimalusi, näiteks sobib see kingikotiks. Valitud materjalide puhul sobib kotike ka rahvarõivaste juurde.

1. Joonista paberile ring. Mida suurem on ring, seda suurema koti saad.
2. Jaota ring võrdseteks sektoriteks.
3. Joonista veel kaks ringi, millest esimene on välisäärest 1 cm kaugusel ja teine 2 cm kaugusel. Nii tähistad täpsed sisselõigete ehk tärkmete kohad.
4. Lõika saadud šablooni abil koti materjalist ringikujuline tükk.
5. Pane lõikealusele ringikujuline koti materjal, selle peale šabloon ning tee sisselõiked läbi šablooni märgitud kohtadele kas noa või 10 mm terava peitliga.
6. Paeluta kas ühe või kahe paelaga.

Töö käiku kirjeldas ja teostas Kristina Rajando.